

Odstraňování manganu při úpravě vody adsorbentem na bázi TiO_2

Posláním Strategie AV21 Akademie věd ČR je špičkový výzkum zaměřený na problémy a výzvy, kterým čelí současná společnost. Proto je i ve spojení se Strategií AV21 používáno motto „Špičkový výzkum ve veřejném zájmu“. Jedním z výzkumných programů AV21 je také Voda pro život. Voda je základním předpokladem existence života, podstatným činitelem životního prostředí, jedním z klíčových přírodních zdrojů a nenahraditelnou surovinou ve většině hospodářských odvětví. V současné době ale řada vodních zdrojů, ať už vlivem klimatických změn nebo nevhodným hospodařením v krajině, čelí tlaku, v jehož důsledku dochází ke zhoršení jejich kvality. Na to musí pružně reagovat technologie úpravy vody, která musí být schopna odstranit organické i anorganické látky přírodního i antropogenního původu tak, aby byla zachována kvalita pitné vody.

S podporou Strategie AV21 se vědci ze skupiny Úpravy vody z Ústavu pro Hydrodynamiku AV ČR (ÚH) vedené doc. Martinem Pivokonským ve spolupráci s výzkumnou skupinou z Ústavu analytické chemie AV ČR (ÚACH), vedenou doc. Janem Šubrtem zabývali výzkumem odstraňování manganu pomocí nově syntetizovaného adsorbentu na bázi oxidu titaničitého. Na spolupráci se dále podílela katedra biologických a biochemických věd, Fakulty chemicko-technické na Univerzitě Pardubice (UP), kde byl adsorbent posuzován z hlediska toxicity a jeho zdravotní nezávadnosti a Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR (ÚSMH), který posuzoval adsorbent z hlediska struktury a chemického složení.

Mangan (Mn) je prvek, který se v přírodě vyskytuje zcela přirozeně. V povrchové vodě se koncentrace Mn pohybují v řádech setin nebo desetin $\text{mg}\cdot\text{l}^{-1}$. V podzemní vodě mohou být koncentrace Mn až o dva řády vyšší, tedy v jednotkách $\text{mg}\cdot\text{l}^{-1}$. Přítomnost manganu v pitné vodě je nežádoucí a je příčinou řady technologických a hygienických problémů. Zvýšené koncentrace manganu v pitné vodě negativně ovlivňují její organoleptické vlastnosti, hlavně chuť, zápach a barvu. Kromě toho bylo zjištěno, že dlouhodobá vyšší konzumace manganu může urychlit nástup Parkinsonovy choroby. Nedávné studie též potvrdily, že vyšší příjem manganu u dětí často vede ke kognitivním poruchám. Z technologického hlediska pak mangan způsobuje inkrustace v potrubí a představuje nežádoucí živý substrát pro rozvoj bakterií v distribuční síti. Z výše uvedených důvodů je zřejmé, že přítomnost manganu se v pitné vodě musí bedlivě sledovat a koncentrace překračující hygienický limit odstraňovat.

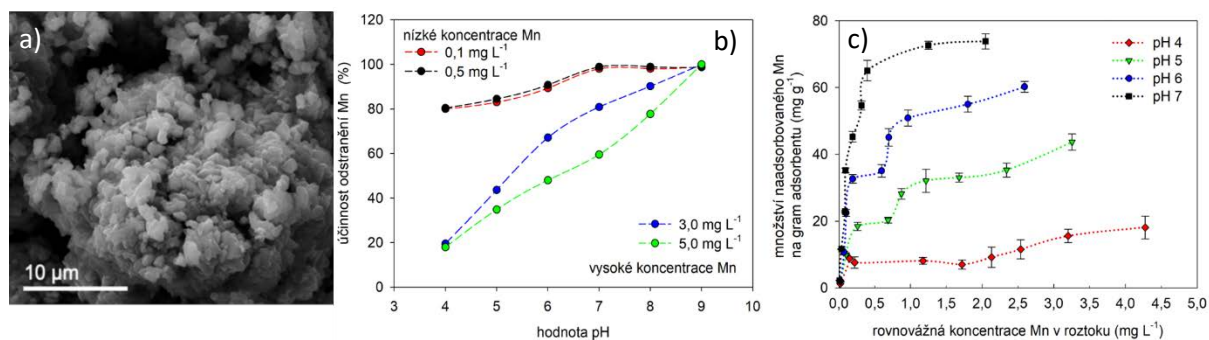

a) manganová ruda nazývaná též jako burel b) vyšší koncentrace manganu se zpravidla vyskytují spolu s vyšší koncentrací železa, dohromady pak negativně ovlivňují organoleptické vlastnosti vody, pro ilustraci zde např. její barvu c) vysoké koncentrace manganu a železa mohou ve vodovodní síti vytvořit povlaky, které kromě ucpávání potrubí slouží jako živý substrát pro bakterie

Běžné metody odstraňování manganu jsou založeny na oxidaci manganatých sloučenin, které jsou schopné vytvářet suspenzi odstranitelnou jednostupňovou či dvoustupňovou separací. Nejčastěji

používanými metodami jsou oxidace vzdušným kyslíkem a manganistanem draselným. Oxidací vzdušným kyslíkem je dosahováno mechanickým provzdušňováním, přičemž tento proces probíhá v silné závislosti na hodnotě pH. Tato hodnota by neměla klesnout pod 8,5. K odstranění manganu z vody je možné použít také tzv. kontaktní filtraci, kdy se mangan katalyticky oxiduje a zachycuje na povrchu preparované filtrační náplně potažené oxidem manganičitým. Dále lze využít oxidačních účinků ozonu. Jistou nevýhodou výše zmíněných metod je však nutná kontrola hodnoty pH, za které k odstraňování manganu dochází, což může být v praxi pro řadu úpraven vody problematické. Oxidační účinky ozonu jsou pak sice vysoké, ale provoz generátoru ozonu je energeticky nákladný, což pro zejména menší úpravy vody může představovat komplikace.

S využitím znalostí a moderních technologií se vědcům z ÚACH pod velením doc. Šubrtů podařilo syntetizovat adsorbent na bázi TiO_2 s jedinečnými sorpčními vlastnostmi. Jeho účinnost a použitelnost pak byla posuzována pomocí řady adsorpčních experimentů v laboratořích ÚH pod vedením doc. Pivokonského.

a) snímek povrchu struktury syntetizovaného adsorbentu na bázi oxidu titaničitého ze skenovacího elektronového mikroskopu b) c) výsledky rovnovážných adsorpčních experimentů při různých počátečních koncentracích a hodnotách pH

Účinnost adsorbentu byla zkoumána při různých počátečních koncentracích manganu a při různých hodnotách pH. Výsledky naznačují, že za typických hodnot pH surové vody a běžných počátečních koncentrací Mn (pH 6,5–7,5 a koncentrace Mn až $0,5 \text{ mg} \cdot \text{l}^{-1}$), je tento adsorbent schopen odstranit dostatečné množství manganu, aby byl splněn přísný hygienický limit pro pitnou vodu ($0,05 \text{ mg} \cdot \text{l}^{-1}$ Mn) i za použití velmi nízkých dávek adsorbentu (do $40 \text{ mg} \cdot \text{l}^{-1}$). Kromě toho bylo ve spolupráci s UP a ÚSMH ověřeno, že tento adsorbent neobsahuje ani neuvolňuje žádné nečistoty, tedy je zdravotně nezávadný a vhodný k použití při úpravě vody. Dosavadní provedený výzkum naznačuje, že tento nový sorbent na bázi TiO_2 by mohl v budoucnu sloužit jako alternativa ke konvenčním metodám odstraňování manganu během úpravy pitné vody.

V současné době se již pracuje na přípravě granulové formy zmíněného adsorbentu, aby bylo možné jej využít v tlakových filtrech podobně jako dnes již hojně používané granulované aktivní uhlí. Výhoda granulové formy je v možnosti její regenerace, a tedy snížení nákladů na provoz úpravy pitné vody.

Přenesení teoretických znalostí a laboratorního výzkumu do praxe je klíčové k dosažení nejlepších výsledků jak z hlediska kvality upravené vody, tak z ekonomického hlediska.